

TÜRKİYE’DE TURİZMDE MOBBİNG İLE İLGİLİ LİTERATÜRDE YER ALAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THE STUDIES IN THE LITERATURE RELATING TO MOBBING IN TOURISM IN TURKEY

Harika ÖZKAN*, Nilüfer YILDIZ**

*Dr.Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Tavşanlı Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, harika.ozkan@dpu.edu.tr, [id](#)

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, yldiznilufer@gmail.com, [id](#)

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p>Gönderilme Tarihi 27.07.2022</p> <p>Revizyon Tarihi 16.11.2022</p> <p>Kabul Tarihi 31.12.2022</p> <p>Makale Kategorisi Araştırma Makalesi</p> <p>JEL Kodları M10 M14 Z31</p>	<p><i>Bezdiri, yıldırma, psikolojik taciz/siddet/terör ve benzeri adlarla ifade edilen mobbing kavramı; iş yaşamında bazı çalışanların diğer çalışanlara karşı bilinçli bir şekilde ve uzun süreli olarak devam ettirdikleri haksız davranışlarla, bu duruma maruz kalan çalışanları yaptıkları işten ve buldukları ortamdan soğutmaya hedefleyen, sonuçta da sadece iş hayatlarında değil, özel hayatlarında da rahatsız eden, yoran, psikolojik ve fizyolojik çeşitli sorunlara neden olan durumları anlatmak için kullanılır. Tüm dünyada çalışanların kâbusu olan bu durum için birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalardan elde edilen bilgiler mobbinge katkı sağlamaktadır. Türkiye’de de mobbing konusu sanayi, eğitim, sağlık, turizm vb. çeşitli sektörlerde araştırılmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de turizm alanında mobbinge ilgili yapılan çalışmalar merak edilmiş ve bibliyometrik analiz ile çevrimiçi taranabilen ve ulaşılabilen tüm bildiri, kitap, makale ve tezler incelenmiştir. Toplamda 78 çalışmaya ulaşılmış ve bu çalışmalar türleri, yıllara göre dağılımları, anahtar kelimeleri, kullandıkları analiz yöntemleri ve atıf sayıları açısından analiz edilmiştir. Türkiye’de turizm alanında yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Mobbingin yasal bir suç olduğu için açıklıkla ifade edilmesinin zor olmasından ve turizm sektöründe dönemsel çalışma uygulamalarının bulunmasından dolayı, çalışmalarda veri toplama noktasında sıkıntılara yol açtığı düşünülmektedir.</i></p> <p>Anahtar Kelimeler: Mobbing, Turizm, Bibliyometrik Analiz</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Received 27.07.2022</p> <p>Revized 16.11.2022</p> <p>Accepted 31.12.2022</p> <p>Article Classification: Research Article</p> <p>JEL Codes M10 M14 Z31</p>	<p><i>The concept of mobbing, which is expressed as bullying, intimidation, psychological harassment/violence/terrorism and similar names, that is used to describe situations which is aimed to alienate the employees exposed to mobbing from their work and the environment they are in, with the unfair behaviors that some employees consciously and for a long time continue in the business life towards other employees, and as a result, it is caused problems that there are various psychological and physiological problems that disturb and tire not only in their business life but also in their private lives. Many studies are being carried out for this situation, which is the nightmare of employees all over the world. The information obtained from these studies contributes to the struggle against mobbing. In Turkey, the subject of mobbing is being investigated in various sectors such as industry, education, health, tourism etc. In this study, studies on mobbing in the field of tourism in Turkey were wondered, and all papers, books, articles and theses that could be accessed and scanned online with bibliometric analysis were examined. A total of 78 studies were reached and these studies were analyzed in terms of their types, distribution by years, keywords, analysis methods they used and the number of citations. The number of studies carried out in the field of tourism in Turkey is quite low. Since mobbing is a legal crime, it is difficult to express it clearly and because there are periodic work practices in the tourism sector, it is thought that it causes problems in data collection in studies..</i></p> <p>Keywords: Mobbing, Tourism, Bibliometric Analysis</p>

Atf (Citation): Özkan, H. & Yıldız, N. (2022). “Türkiye’de Turizmde Mobbing ile İlgili Literatürde Yer Alan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi”, *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 5(2): 357-368

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Giriş

İşin kendinden kaynaklı olan zorlukları karşısında çalışanın yaşayacağı sıkıntılar ve sonuçlar, çalışma ortamındaki iş arkadaşlarının bilinçli olarak ürettikleri zorluklara oranla farklılıklar gösterecektir. İşin zorlukları karşısında çalışan; işin kolaylaşması için çözümler üretmek, kendini iş konusunda geliştirerek yeni yöntemler bulmak, eğitim almak, diğer çalışanlardan yardım almak gibi işin zorluklarını aşmak için çeşitli çalışmalarda bulunabilir ve bunlardan fayda da sağlayabilir. Ancak iş arkadaşlarının bilinçli ve ısrarlı kötü tutumları karşısında muhtemelen çaresiz kalacaktır. Mobbing ifadesi bu durumu anlatmak için kullanılan bir kavramdır. İşin zorlukları nedeniyle değil de çalışma arkadaşlarının oluşturdukları zorluklar nedeniyle çalışanların içine düştüğü darboğazı açıklamakta kullanılmaktadır. İş yerinde psikolojik taciz ya da bezdiri olarak da adlandırılan bu durum, çalışanları sadece iş hayatlarından soğutmamakta, özel hayatlarında da strese sürükleyerek sorunlar yaşayabilecekleri sonuçlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır (Tınaz, 2006, s.24).

Mobbinge maruz kalan çalışan, işinde, kendisinden dolayı değil de başkalarının onun üstündeki haksız baskısından dolayı artık başarılı olamayacağını gördüğü ve/veya düşündüğü için çalışma hevesini kaybedebilir ve sonunda işten ayrılmakta çözüm arayabilir. Örgüt ise bu durumu fark etmez veya herhangi bir çözüm sunamazsa, belki de nitelikli bir çalışanını kaybedebilir, çalışma ortamında huzuru sağlayamayabilir ve diğer çalışanlar arasında da benzer durumların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bunların gerçekleşmesi, bir yandan çalışan ve örgüt açısından güven ve itibar kayıplarına neden olurken, diğer yandan ekonomik açıdan da zarar oluşturacaktır.

Mobbing iş hayatını derinden etkileyen bir problemdir. Bu etki araştırmacıların da dikkatini çektiğinden dolayı, bilimsel araştırmalarda sıklıkla incelenmiştir. 1980'li yıllarda ilk defa Heinz Leymann tarafından kullanılan bu kavram, 1990'lı yıllarla birlikte yönetim literatüründe yerini alırken, Türkiye'de 2000'li yıllardan itibaren ele alınmaya başlanmıştır (Eroğlu, 2015, s. 270, 275). Çok eski tarihli bir geçmişi olmamasına rağmen, “mobbing at work” ve “işletmelerde mobbing” kelimeleri ile bilimsel literatür taraması yapmak için kullanılan GOOGLESCHOLAR arama motorunda yapılan bir taramada 50.000'e yakın sonuca ulaşılmaktadır (<http1>; <http2>). Elde edilen bu sonuçlar toplumun farklı kesimlerinin, özellikle de çalışanların mobbing konusunda bilgilendirilmesini sağlamaktadır (Yavuz ve Gürdoğan, 2013, s. 4). Ulusal literatür incelendiğinde diğer sektörlerde olduğu gibi turizm işletmelerinde de mobbing uygulayan, mobbinge maruz kalan, mobbingi teşvik eden, onaylayan, göz yuman kişiler bulunmaktadır (bu araştırmada kullanılan kaynaklar bu durumun örneklerini oluşturmaktadır). Bu nedenle turizm alanında yapılacak olan bibliyometrik bir çalışma, turizm işletmelerindeki mobbing konusunun geçmişten günümüze incelenme biçimi hakkında fikir verici olacaktır. Bu amaçla gerçekleştirilen bu çalışmada, öncelikle mobbing ve bibliyometrik çalışmalar hakkında bilgi verilmiş, ardından Türkiye'de turizm alanında mobbing kavramıyla ilgili yapılan tüm çalışmalara ulaşılmaya çalışılarak, bibliyometrik analizleri yapılmıştır.

1. Literatür

Çalışma hayatında mobbing hakkında ilk çalışanlardan biri olan Heinz Leymann (1996, s. 168) mobbingi, “bir veya daha fazla kişi tarafından ağırlıklı olarak bir çalışana yönelik, düzenli bir biçimde (en az haftada bir kere yapılan) ve uzun süreli şekilde (en az altı ay süren) gerçekleştirilen düşmanca tavırlar ve etik olmayan iletişim aracılığıyla kişinin çaresiz ve savunmasız hale düşürülmesi” olarak tanımlamıştır. Türk Dil Kurumu (2022), mobbing kelimesi yerine bezdiri ifadesini kullanmakta ve “iş yerlerinde, okullarda vb. topluluklar içinde belirli bir kişiyi hedef alıp, çalışmalarını sistemli bir biçimde engelleyip huzursuz olmasına yol açarak yıldırma, dışlama, gözden düşürme” şeklinde açıklamaktadır. Geçmişten günümüze kelimenin anlamına bakıldığında, çoğunlukla belirli bir kişiye karşı fiziksel müdahalelerden ziyade sistematik bir psikolojik şiddetle gerçekleştirilen ve haklı bir gerekçeye dayanmadan yenilgiye uğradığını hissetmesine neden olabilecek durumu anlatır.

Psikolojik taciz, psikolojik şiddet, psikolojik terör, zorbalık, yıldırma, bezdirme, caydırma, usandırma gibi birçok şekilde ifade edilen mobbing, aynı veya karşıt cinslerden; yöneticilerden,

astlardan veya eş kidedeki çalışma arkadaşlarından, kısaca çalışma hayatında belirli bir grubun tekelinde olmadan birbirlerinden oldukça farklı kişiler ve gruplar tarafından gerçekleştirilebilir (Yavuz ve Gürdoğan, 2013, s. 4). Mobbing kim tarafından uygulanırsa uygulansın, sadece bu duruma maruz kalan çalışmada değil; örgütsel verimliliğin azalması, kontrol edilemeyen çatışma ortamlarının oluşması, örgütsel bağlılığın azalması gibi durumlarla örgütlerin genelinde de olumsuz sonuçlar oluşturur (Günel, 2010, s. 38). Tüm bu olumsuz sonuçlardan korunmak için örgütlerdeki tüm yönetim kademesindeki çalışanlara büyük görevler düşmektedir. Bilimsel araştırmalar da hem mobbingin çalışma hayatındaki güncel durumunu hem de karşılaşılabilecek farklı sonuçları ortaya koyarak mobbinge mücadelede katkı sağlamaktadır.

Bir konu hakkında geçmişten günümüze yapılan araştırmaların sistematik bir biçimde incelenmesiyle o konunun gelişimi, zaman geçtikçe konuyla ilgili hangi ana öğelere odaklanıldığı, hangi alanların henüz incelenmediği, araştırmacıların bulgularının benzerlikleri ve farklılıkları, bunların karşılaştırmaları gibi değerli bilgiler düzenli bir biçimde elde edilebilir. Bu faydalara ulaşmanın yollarından birini bibliyometrik analiz oluşturur. Bibliyometri; biblio (kitap) ve metric (ölçek) kelimelerinin birleşiminden oluşmuş (Ukşul, 2016, s. 9) ve kitaplar, makaleler, belgeler gibi çeşitli yayınların yazar, yayın bilgisi, atıf sayısı gibi özelliklerinin çözümlenerek bilimsel etkileşime ve karşılaştırmalara ilişkin niceliksel analizini ortaya koyma çalışmasıdır (Al, 2008, s. 18-19).

Bilimsel çalışmalar kümülatif bir özelliğe sahiptir. Bir başka deyişle her yeni araştırma kendinden önce gelenlerin üzerine kurularak o alandaki bilgiyi genişletir. Bu noktada bibliyometrik analiz, akademinin bilimsel performanslarını açığa çıkarmak için de başvurulan bir analiz yöntemidir (Zencir ve Kozak, 2012, s. 674). İşletme alanında bibliyometrik analizin nasıl yapılacağıyla ilgili yetkili bir kaynağın bulunmamasıyla (Donthu, Kumar, Mukherjee, Pandey, ve MarcLim, 2021, s. 285) beraber yazar, konu, atıf yapılan yazar, atıf yapılan kaynaklar gibi verilerin istatistiki yönden araştırılması ve bulunan sonuçların da desteğiyle genel bir kanının sunulmasını mümkün kılmaktadır (Bozkurt ve Çetin, 2016, s. 232).

Bibliyometrik analiz teknikleri performans analizi ile bilim haritalaması olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır ve bunlar için genel olarak kullanılan ölçütler aşağıdaki gibi gösterilebilir (Donthu vd., 2021, s. 287):

- Performans analizi ölçütleri: Konuyla ilgili yayın sayısı, yazar sayısı, yazarların atıf sayısı, konuyla ilgili atıf sayısı, yayınların atıf sayısı vb.
- Bilim haritası ölçütleri: Atıfların analizi, bir araştırma alanındaki temaların dönemsel veya güncel gelişimini anlamak için atıf yapan yayınlar arasındaki ilişkileri analiz eden bibliyografik bağlantı, ortak kelime analizi vb.

Literatür incelendiğinde turizm ve alt dallarıyla ilgili çeşitli konularda bibliyometrik analiz çalışmalarının sıklıkla yapıldığı görülmektedir. Sürdürülebilir turizm (Yeksan ve Akbaba, 2019), kırsal turizm (Bozok, Kılıç ve Özdemir, 2017), helal turizm (Olçay, Karaçil ve Sürme, 2018), turizmde şikâyet (Ergün ve Kalıpçı, 2020), turizm alanyazınında kuşaklar (Aylan, Sarı Gök ve Şalvarcı, 2020), turizm ve girişimcilik (Işık vd, 2019) gibi birçok çeşitli konuda bibliyometrik analiz yapılmıştır. Ancak bu literatür incelemesinde turizm sektöründe yer alan çalışanlar ve örgütler açısından önemli bir sorun olan mobbing hakkında yapılan araştırmalarla ilgili bir bibliyometrik analiz çalışmasının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle alana katkı sağlamak amacıyla turizmde mobbing konusuyla ilgili Türkiye’de yapılan ve literatürde yer alan tüm akademik araştırmaların (tezler, makaleler, bildirimler, kitaplar) bibliyometrik analizi yapılmak istenmiştir.

2. Yöntem

Ulusal ve uluslararası literatürde, turizmde mobbing konusuyla ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalara ulaşmak ve bilgileri toplamak amacıyla yapılan bu çalışmada, çevrimiçi taranabilen

çeşitli veri tabanları (GOOGLESCHOLAR, Ulusal Tez Merkezi, SOBIAD, ULAKBİM, EBSCO, SCIEDIRECT, ACADEMIA, ResearchGate ve Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Kütüphanesi’nin veri tabanları) kullanılmıştır. Bu araştırma sayesinde Türkiye’de, turizm alanında mobbing konusunun tarihsel süreç içerisindeki gelişimini görmek ve bu çalışmaların genel profilleri aracılığıyla konuyla ilgili araştırma yapacaklar ve düzenleme geliştirebilecekler için bir rehber oluşturmak mümkün olacaktır. Anahtar kelimeler olarak “turizm”, “konaklama işletmeleri”, “otel”, “otelcilik”, “seyahat acenteleri”, “yiyecek içecek”, “gastronomi”, “rekreasyon”, “mobbing”, “yıldırma”, “psikolojik taciz”, “psikolojik şiddet”, “bezdiri” ifadeleri İngilizce karşılıklarıyla da kullanılarak taramalar gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili tüm çalışmalara ulaşılmak istenmiş bu nedenle Türkiye’de turizm alanında mobbing ile ilgili yapılmış ulusal ve uluslararası makaleler, kitap bölümleri, bildirimler, yüksek lisans ve doktora ait tezler incelenmiştir.

Türkiye’de turizmde mobbing ile ilgili literatürde yer alan çalışmaların bibliyometrik analizinin yapılmak istendiği bu çalışmada, sadece Türkçe ve İngilizce yapılan çalışmalar incelenebilmiştir. Bazı veri tabanlarının (Academia ve Sciencedirect) ücretli olması nedeniyle temel düzeyde araştırma yapılabilmemiş, daha zengin içerikli araştırmalar yapılamamıştır. Ayrıca bazı kaynaklar ismen tespit edilmiş ancak yapıldığı döneme ait bir yayına, dolayısıyla içeriğine ulaşamamıştır, bu durum bulgular kısmında açıklanmıştır. Tezsiz yüksek lisans projelerinin ise kayıtlı olduğu merkezi bir birim olmamasından dolayı bu projelere biri hariç ulaşamamıştır. Bu gibi durumlardan dolayı oluşan zaman, lisan, maliyet ve ulaşılabilirlik kaynaklı kısıtlar göz önüne alındığında, ulaşılammış olabilecek çalışmalar bulunabilir. Bu kabulle birlikte yapılan taramalarda 78 çalışmaya ulaşılmış ve araştırmanın örneklemini bu kaynaklar oluşturmuştur.

Kaynaklar belirlenirken, önce bildiri olarak sunulan ancak daha sonra makale olarak yayınlanan kaynaklardan sadece makale olanları kaynak listesine dâhil edilmiştir. Ayrıca tezlerden üretilen yayınlar (makale gibi); birebir aynı ismi kullanmadıkları veya tez danışmanlarıyla birlikte yeni bir yayın olarak oluşturdukları gibi nedenlerle listeye eklenmişlerdir. Sonuç olarak ulaşılan 78 kaynak, nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde; anahtar kelimeler, yıl, tür, atıf sayısı gibi ölçütlerden yararlanılarak bibliyometrik profil elde edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada cevaplanmak istenilen araştırma soruları aşağıda verilmiştir:

- Türkiye’de turizm alanında mobbing ile ilgili yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Çalışmalar hangi türde (makale, tez, bildiri, kitap bölümleri) yayınlanmıştır?
- Çalışmaların anahtar kelimeleri nelerdir?
- Çalışmalarda hangi analiz yöntemi kullanılmıştır?
- Çalışmaların 20 Mayıs 2022 tarihi itibarıyla aldıkları atıf sayısı kaçtır?

3. Bulgular

Araştırma sonucunda Türkiye’de turizmde mobbing alanında yapılan ilk çalışmanın 2005 yılında yapıldığı görülmüş ve konuyla ilgili tüm çalışmaların dağılımı aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir. Mobbing konusunun yönetim literatüründe yeni sayılacak bir kavram olmasından dolayı çalışmaların 2010’lu yıllarda nispeten arttığı görülmektedir.

Tablo 1: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Çalışma Sayısı
2005	2
2006	1
2007	2
2008	3
2009	3
2010	3

2011	1
2012	5
2013	2
2014	9
2015	6
2016	12
2017	6
2018	6
2019	12
2020	3
2021	2
Toplam	78

Çalışmaların türü aşağıda verilen Tablo 2’de gösterilmiştir. Buna göre Türkiye’de turizm alanında mobbinge ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğunu makaleler oluşturmaktadır. İkinci sırada yer alan tezlerde ise bu konunun özellikle yüksek lisans döneminde çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü 25 tez çalışmasından sadece biri doktora düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Tüm akademik çalışmaları analiz etmek istendiği için araştırmada tezsiz yüksek lisans projelerine de ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak projelerin kayıtlı olduğu genel bir merkezi birim olmadığı için ne kadar detaylı bir şekilde uğraşılsa da sadece bir çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmanın göz ardı edilmesi içe sinmediği için o da değerlendirilmeye alınmıştır. Bunun haricinde en az çalışma türlerini ise bildiriler ve kitaplar (kitap bölümleri) oluşturmuştur.

Tablo 2: Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

Türü	Sayısı	Yüzdesi
Makale	40	51,28
Tezler	Yüksek Lisans Doktora	24 1
Tezsiz Yüksek Lisans Projesi	1	1,28
Bildiriler	9	11,54
Kitap bölümü	3	3,85
Toplam	78	100

Araştırmaya başlanırken en çok ilgi gösterilen konu turizmde mobbingin hangi konularla ilişkili olarak incelendiği olmuştur. Bu nedenle tarama sonucu elde edilen kaynakların anahtar kelimeleri incelenmiştir. 78 çalışmadan ikisi makale, ikisi kitap bölümü, altısı bildiri olmak üzere 10 tanesinin anahtar kelimelerine ulaşamamıştır. Bu nedenle toplamda 68 çalışmanın anahtar kelimelerinden elde edilen bilgiler aşağıdaki Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Çalışmaların Anahtar Kelimelerinin Dağılımı

Anahtar Kelimeler	Sayı	Yüzde
Mobbing kavramıyla ilgili kelimeler	35	39,77
Yıldırma, psikolojik yıldırma, psikolojik taciz, psikolojik terör, psikolojik şiddet, işyeri şiddeti, duygusal taciz, zorbalık, bezdiri		
Mobbing, işyeri mobbingi	42	47,73
Mobbing süreci	3	3,41
Mobbing yöntemleri	2	2,27
Mobbing davranışları	2	2,27
Ters mobbing	2	2,27
Yıldırma davranışları	1	1,14
Yıldırma faktörleri	1	1,14
Toplam	88	100
Çalışmanın evreniyle ilgili kelimeler		
İşletme, turizm işletmeleri, otel, konaklama işletmeleri, işyeri vb.	34	43,04
Coğrafi yer isimleri (Antalya, Sivas, Türkiye, Kazakistan vb.)	19	24,05
Turizm	9	11,39
Sektör (Turizm, sağlık, hizmet, otelcilik sektörü vb.)	7	8,86

TÜRKİYE'DE TURİZMDE MOBBİNG İLE İLGİLİ LİTERATÜRDE YER ALAN ÇALIŞMALARIN
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

	Otel yönetimi, insan kaynakları yönetimi, rekreasyon yönetimi	3	3,80
	Seyahat acenteleri	2	2,53
	Turist rehberliği	2	2,53
	Yiyecek içecek işletmeleri, pastane-mutfak-yiyecek içecek	2	2,53
	Kat hizmetleri	1	1,27
Toplam		79	100
Çalışmalarda mobbing kavramıyla birlikte incelenen değişkenleri belirten kelimeler	İşten ayrılma niyeti, işte kalma niyeti, iş bırakma	11	15,28
	İş tatmini, doyumu	7	9,72
	Örgütsel bağlılık	7	9,72
	Örgütsel sinizm, bilişsel sinizm-duyusal sinizm-davranışsal sinizm	5	6,94
	Örgütsel sessizlik	4	5,56
	Tükenmişlik	3	4,17
	İş stresi	2	2,78
	Kişilik (A tipi B Tipi)	2	2,78
	Cinsel taciz	2	2,78
	Kişisel değerler	2	2,78
	Depresyon	2	2,78
	Motivasyon	2	2,78
	Yaratıcılık	2	2,78
	Örgütsel güven	2	2,78
	Sağlık ve güvenlik ihtiyacı	1	1,39
	İş başı iş dışı sonuçlar	1	1,39
	Verimlilik	1	1,39
	Çatışma	1	1,39
	İnsan kaynakları devir hızı	1	1,39
	Çalışan davranışları	1	1,39
	Algılanan örgütsel destek	1	1,39
	Farklı örgütsel yapılar	1	1,39
	Ücret	1	1,39
	Duygusal zekâ	1	1,39
	Kişisel gelişim inisiyatifi	1	1,39
	Psikososyal risk etmenleri	1	1,39
	Sosyoloji	1	1,39
	Kaliteli çalışma hayatı-genel yaşam kalitesi	1	1,39
	İş yaşam dengesi- iş aile dengesi	1	1,39
	İş dağıtımı	1	1,39
	İtaat	1	1,39
	Psikolojik tacizin yaygınlığı	1	1,39
	Psikolojik tacizi önleme	1	1,39
Toplam		72	100
Çalışanlar ve çalışanların özellikleriyle ilgili kelimeler	Çalışanlar, işgörenler, sayfiye ve şehir oteli işgörenleri	15	46,88
	Kadın çalışanlar, cinsiyet	3	9,38
	Kuşak farklılıkları, X-Y kuşakları	3	9,38
	Staj	3	9,38
	Turizm eğitimi	2	6,25
	Engellilik, engelli birey	1	3,13
	Öğrenci	1	3,13
	Restoran çalışanları	1	3,13
	Turist rehberi	1	3,13
	Mobbingi uygulayan	1	3,13
	Demografik değişkenler	1	3,13
Toplam		32	100
Çalışmada kullanılan yöntemle ilgili kelimeler	Vaka, örnek olay, nitel veri analizi	3	42,86
	Psikolojik terör envanteri/ölçeği	2	28,57

	Kanonik Korelasyon	1	14,29
	Anket	1	14,29
Toplam		7	100

Çalışmalarda mobbing kavramı genellikle bir başka kavramla birlikte ele alınmış, bunun yanında çalışmanın evrenini anlatan yer bilgisi, kimlere yönelik olduğu ve kullanılan yöntemler sunulmuştur. Bu nedenle çalışmaların anahtar kelimeleri incelendiğinde bu kelimelerin gruplandırılabilirdiği görülmüştür. Tablo 3'te gruplandırılmış haliyle sunulan bu anahtar kelimeler, ulaşılan çalışmalar içerisinde anahtar kelimeleri var olan tüm çalışmalar dâhil edilerek oluşturulmuştur. Analiz sonucuna göre çalışmalarda en çok mobbing kavramıyla ilgili anahtar kelime kullanılmıştır. Bu durum beklenen bir sonuçtur. Ancak incelenen çalışma sayısı 68 olsa da (anahtar kelimesi bulunmayan veya anahtar kelimelerine ulaşılamayan çalışma sayısı 10'dur), toplamda 88 defa mobbingi anlatan ifadeye ulaşılmıştır. Bunun nedeni mobbinge eş anlamlı olarak kullanılan kelimelerin (yıldırma, psikolojik taciz, bezdiri gibi) anahtar kelime listesinde beraber sunulmasıdır.

Anahtar kelimelerin gruplandırılmasında ikinci sırada çalışmanın evreniyle ilgili kelimelerin bulunduğu görülmüştür. Anahtar kelimesi bulunan 68 çalışmada, 79 kelime kullanılarak; çalışmanın yapıldığı işletme, coğrafi yer, sektör gibi çalışmaların nereyi evren olarak aldığı bilgisi verilmiştir. Bunlar işletme, otel, departman, restoran, acente veya çalışmanın yapıldığı il, ülke gibi çalışmanın nerede gerçekleştirildiğiyle ilgili bilgileri içermektedir. Bu grupta, çalışmaların yapıldığı tüm yer isimleri verilmemiş, sadece örnek olarak “Antalya, Sivas, Türkiye, Kazakistan” kullanılmıştır. Aslında çalışmaların İstanbul, Çankaya-Ankara, Mersin gibi daha birçok değişik coğrafik yerde de yapıldığı görülmüştür. Ancak bu kısımda sadece örnekler verilmiştir. Aynı durum “sektörle” bağlantılı kelimeler ile “otel-oteller-turizm işletmesi-turizm işletmesi” olarak verilen kelimelerde de kullanılmıştır.

Çalışmalarda mobbing kavramıyla birlikte incelenen değişkenleri belirten kelimeler araştırıldığında 72 anahtar kelimeye ulaşılmıştır. Bu grup incelendiğinde mobbingin en çok “işten ayrılma niyetiyle” (11 anahtar kelime) ilişkilendirilerek araştırıldığı görülmüştür. “İş tatmini” (7) ve “örgütsel bağlılık” (7) konuları da yine mobbing çalışmalarında sıklıkla işlenen kavramları oluşturmuştur. Bu gruptaki sıralama “örgütsel sinizm” (5), “örgütsel sessizlik” (4) ve “tükenmişlik” (3) kavramlarıyla devam etmiştir. Bu anahtar kelimeler kendi gruplarında değerlendirildiğinde (çalışmalarda mobbing kavramıyla birlikte incelenen değişkenleri belirten kelimeler grubu), mobbing kavramının yarısından fazlasının (%51,39), bu kavramlar ile ilişkilendirilerek araştırıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak turizmde mobbing kavramı motivasyondan verimliliğe, ücretten itaate kadar birçok değişik kavramla birlikte de ele alınmıştır. Bu noktada Türkiye’de turizmde mobbinge ilgili yapılan ve anahtar kelimelerine ulaşılan 68 çalışmanın 33 farklı değişkenle ilişkilendirilmiş olduğu görülmüştür.

Çalışmaların anahtar kelimelerinin analiz edilmesiyle, turizmde mobbinge ilgili çalışmaların “çalışanlar ve çalışanların özellikleriyle ilgili kelimeleri” de gruplandırabilecek şekilde kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre Tablo 3'te 3. sırayı oluşturan bu grupta, mobbingin çoğunlukla turizm işletmesindeki tüm çalışanlara yönelik incelendiği görülmüştür (gruptaki 32 anahtar kelimedenden 15'i). Ardından cinsiyete, kuşaklara, staj ve turizm eğitimi alanlara gibi özellikler gelmektedir. Diğer gruplara göre daha az sayıda anahtar kelime içeren “çalışanlar ve çalışanların özelliklerini” betimleyen grupta birer defa da; “engellilik”, “öğrenci”, “restoran çalışanları”, “turist rehberi”, “mobbingi uygulayan” ve “demografik değişkenler” ele alınmıştır.

Anahtar kelimelerin gruplandırılmasına göre son sırayı, çalışma yapılırken kullanılan yöntemle ilgili bilgiler oluşturmaktadır. Ancak bu bilgiler oldukça az sayıda -toplamda 7 anahtar kelimeye ulaşılmıştır- bulunmaktadır, dolayısıyla az sayıda çalışmada bunlarla ilgili bilgi verilmiştir. Bu gruptaki sınırlı kelimelerde; çalışmanın nitel veya nicel yöntemlerle yapıldığı ya da vaka analizi, anket kullanımı yapıldığı vb. bilgiler yer almaktadır.

TÜRKİYE'DE TURİZMDE MOBBİNG İLE İLGİLİ LİTERATÜRDE YER ALAN ÇALIŞMALARIN
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Mobbing konuşması ve kabul edilmesi zor konulardan bir tanesidir. Bu nedenle bu alanda nitel çalışma yapmanın zor olacağı düşünülmüştür. Bu düşüncenin doğru olup olmadığını anlamak için Türkiye’de turizm alanında mobbing ile ilgili yapılan çalışmaların hangi yöntemlerden yararlanılarak yapıldığı incelenmiştir. İki kitap ve beş bildiri hariç 71 çalışmanın kullandıkları analiz yöntemi bilgisine ulaşılmış ve sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir. Buna göre sekiz çalışmanın nitel yöntemden, 63 çalışmanın ise nicel yöntemlerden yararlandığı görülmüştür.

Tablo 4: Çalışmaların Kullandığı Yöntemlerin Dağılımı

Analiz Yöntemi	Çalışma Sayısı
Nicel Yöntem	63
Nitel Yöntem	8
Toplam	71

Mobbing iş yaşamında tüm sektörlerde ortaya çıkabilen bir durumdur. Turizm gibi emek yoğun sektörlerde de sıklıkla karşılaşılabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmaların birbirlerine referans olabileceğine inanılmaktadır. Bu inanç doğrultusunda turizmde mobbing konusunda Türkiye’de yapılan akademik çalışmaların atıf sayılarının kaç olduğu araştırılmış ve bu sorunun cevabı Tablo 5’te verilmiştir. Tablo hazırlanırken 15 Kasım 2022 tarihine kadar olan atıf sayılarına GOOGLESCHOLAR kullanılarak ulaşılmıştır. Ayrıca atıflar akademik çalışmaların türlerine ve yıllarına göre ayrılarak sınıflandırılmıştır. Buna göre makalelerin aldığı atıf sayılarının tezlere oranla daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Beklenildiği üzere bu alanda ilk yıllarda yapılan çalışmalar son yıllarda yapılan çalışmalara oranla daha fazla atıf almıştır.

Tablo 5: Çalışmaların Atıf Sayılarının Dağılımı

Yıllar	Çalışma Türü ve Sayısı		Türlere Göre Atıf Sayıları	Yıllara Göre Toplam Atıf Sayısı
2005	Bildiri	1	4	44
	Tez	1	40	
2006	Bildiri	1	7	7
2007	Makale	2	139	139
2008	Makale	2	69	96
	Tez	1	27	
2009	Makale	1	21	46
	Tez	2	25	
2010	Makale	2	98	113
	Tez	1	15	
2011	Makale	1	3	3
2012	Bildiri	1	0	119
	Makale	2	51	
	Tez	2	68	
2013	Makale	2	29	29
2014	Bildiri	1	0	178
	Kitap	1	0	
	Makale	5	162	
	Tez	2	16	
2015	Bildiri	1	0	89
	Makale	4	85	
	Tez	1	4	
2016	Bildiri	1	0	79
	Makale	8	71	
	Tez	3	8	
2017	Makale	3	9	11
	Tez + Proje	3	2	
2018	Bildiri	1	1	13
	Makale	3	8	
	Tez	2	4	
2019	Bildiri	2	0	17
	Kitap	1	0	
	Makale	5	14	

	Tez	4	3	
2020	Kitap	1	3	3
	Tez	2	0	
2021	Tez	2	0	0
Toplam		78	986	986

4. Sonuç ve Öneriler

Mobbing, bir veya bir grup çalışan tarafından diğer çalışan veya çalışanlara yönelik olarak ısrarlı ve düzenli bir şekilde iş yaşamından soğutulması ve yılması için gerçekleştirilen haksız davranışlardan oluşmaktadır. Her ne kadar bahsedilen bu durum yeni olmamakla birlikte, bu durumun farkına varılması, “yıldırma-bezdirme-psikolojik taciz” gibi isimler verilmesi ve akademik çalışmalara konu olması ülkemizde 2000’li yılların başından itibaren başlamıştır. Bunun bir tezahürü olarak Türkiye’de ilk mobbing davası 2006 yılında açılmışken, ilk kazanılan dava 2008 yılında gerçekleşmiştir (http3; http4). İş yaşamında her yerde var olan mobbinge, turizm sektöründe de elbette karşılaşılmaktadır. Çünkü emek yoğun olan bir yapıya sahip olan turizmde; çalışan ilişkilerinin yoğunluğu ve çalışanların işlerinin birbirlerini tamamlama özelliğinin sıklığı mobbinge karşılaşılmaya riskini de arttıracaktır. Bu nedenlere dayanarak Türkiye’de turizm alanında mobbinge ilgili çok sayıda akademik çalışmanın yapıldığı düşünülmüştür.

Bu çalışmada çevrimiçi taranabilen bildiriler, makaleler, kitaplar ve tezler gibi çeşitli kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış ve sonuçta 78 çalışmaya ulaşılmıştır. Oysa bu sayı Türkiye’nin önemli sektörlerinden biri olan turizm için oldukça az görünmektedir. Bunun birkaç nedeni olduğu düşünülmektedir. Öncelikle mobbing, konuşulması ve kabullenilmesi oldukça zor konulardan bir tanesidir. Çünkü mobbing, çalışanların sadece canını sıkan bir olgu değil aynı zamanda bir suç türüdür. Bu nedenle mobbingin tüm tarafları (yapanlar, maruz kalanlar ve izleyenler) için bu konu hakkında konuşmak aynı zamanda uygulanan yasal bir suçtan bahsetmek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla mobbing uygulayanlar da muhtemelen açıklıkla mobbing yaptıklarını söylemeyecek ve hatta inkâr edecektir. Mobbinge maruz kalanlar da bu durumu yaşıyor olmak istemeyecekleri için kabullenmeleri de ilk etapta zor olabilecektir. Mobbingin bu üç tarafına da ait durumlar birleşince mobbing konusu konuşulması ve araştırılması zor bir konuya dönüşmektedir. Turizm sektöründe dönemsel çalışma uygulamalarının da bulunması, uzun süreli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilen kötü davranışlarla ortaya çıkan mobbingi araştırmayı zorlaştıracaktır.

Turizmde mobbinge ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analizinde, kullanılan analiz yöntemlerinin neler olduğuna da bakılmıştır. Buna göre çalışmaların büyük bir çoğunluğunda (63 çalışmada) nicel yöntemlerden, 8 çalışmada ise nitel yöntemlerden yararlandığı görülmüştür. Bunun nedeni nitel yöntemlerin uygulamalarının nicel yöntemlere göre daha fazla zaman alıcı olabilmesi ile nesnel olamama, genelleme hususunda sorun yaşama, geçerlik ve güvenilirlik konusunda herkes tarafından kabul edilebilecek şekilde kanıt oluşturamama gibi eleştirilere uğramasından kaynaklanıyor olabilir (Yaşar, 2018, s.56). Oysa bu durum aynı zamanda, bir sorumluluk hissederek veya merak ederek konuyla ilgili çalışma yapanların bakış açılarını daha rahat yansıtabilecekleri nitel çalışmaların sayısının çok sınırlı olmasına da neden olmaktadır.

Son olarak akademik çalışmaların atıf sayıları analiz edildiğinde, makalelerin diğer çalışma türlerine göre çok daha fazla atıf aldıkları tespit edilmiştir. Alanda konuyla ilgili ilk yapılan çalışmalar 2005 yılında tez ve bildiri türünde olsa bile özellikle 2007 yılında yazılan makalelerin daha çok referans olarak tercih edildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum makalelerin tezlere oranlara daha kısa, öz bilgilerle sonuca ulaşmasından ve tüm yayın türleri içinde çalışmaların yapanların isimlerinin bilinirliğinden kaynaklanıyor olabilir. Beklenileceği gibi alanda konuyla ilgili ilk yıllarda yapılan çalışmalar (2007-2016 yılları arası) çok daha fazla atıf almışlardır. 2016 yılı sonrası çalışmalar ise muhtemelen bundan sonraki yıllarda yapılacak olan çalışmalara referans niteliği oluşturacaktır.

Turizmde mobbinge ilgili yapılan bu bibliyometrik analiz çalışmasıyla elde edilen sonuçlara dayanarak oluşturulan öneriler aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir:

- Mobbing, hakkında konuşulması veya üzerine çalışılması zor olan konulardan biri olması ve turizmde dönemsel olarak çalışma gibi durumların bulunması nedeniyle turizm alanında üzerinde az durulmuş konulardan birini oluşturmaktadır. Ancak bu durum turizm çalışanlarının mobbingle karşılaşmadığını göstermemektedir. Türkiye'nin önemli sektörlerinden biri olan turizm alanında mobbingle ilgili doyurucu bilgiye ulaşılabilmesi ve bunlara dayanarak uygun önleyici ve düzeltici adımların atılabilmesi için bu alanda yapılan çalışmaların artırılması yararlı olabilecektir. Düzenli bir biçimde (en az haftada bir kere yapılan) ve uzun süreli şekilde (en az altı ay süren) gerçekleştirilen düşmanca tavırlar olarak açıklanan mobbingle (Leymann, 1996, s. 168) ilgili, yılın tüm dönemleri boyunca çalışan turizm işletmelerine öncelik verilerek yapılacak yeni çalışmalar, sektörün tüm çalışma türlerine de referans sağlayabilecektir.
- Alanda, mobbingin kimlere yönelik olarak daha çok gerçekleştirildiğinin belirlenmesine odaklanarak yeni çalışmalar yapılabilir. Bu durum işletmelerin de çalışan gruplarını daha iyi tanımasını ve bu grupların mobbing suçunu genel olarak nasıl yaşadıklarını veya yaşattıklarını anlamalarına yardımcı olabilir. Bu çalışmalar aynı zamanda, çalışanlar arasında pozitif ayrımcılık gerektiren grupların belirlenmesi gibi konularda işletmelerin mobbingle ilgili alacakları önlemlere kaynak oluşturacaktır.
- Türkiye'de turizmde mobbingle ilgili detaylı bir şekilde konuyu inceleyen bir kitap bulunmamaktadır. Kitaplarda bu konu ele alınmış ancak turizmde güncel konulardan biri ve sadece kitapta bir bölüm olarak kalmıştır. Mobbingin oluşumu, çalışanlara, işletmelere ve çevreye etkisi, önleme ve mücadele yolları gibi konular ve mobbingle ilgili yeni gelişmelere sadece turizm odaklı incelenerek alana daha fazla katkı sağlayabilir.
- Farklı coğrafi bölgelerde faaliyet gösteren zincir turizm işletmelerinde mobbingle ilgili çalışmalar yapılarak, Türkiye'de turizm alanında mobbingin bölgesel dağılımı hakkında bir fikir oluşturulabilir.
- Alanda, konuyla ilgili karma yöntemleri kullanan araştırmalara ağırlık verilerek, mobbingin, herhangi bir yöntemi kullanan araştırmalara göre daha iyi anlaşılması sağlanabilir.

Yazar Katkı Oranı (Author Contributions): Harika ÖZKAN (%50), Nilüfer YILDIZ (%50)

Yazarların Etik Sorumlulukları (Ethical Responsibilities of Authors): Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması (Conflicts of Interest): Çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

İntihal Denetimi (Plagiarism Checking): Bu çalışma intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Al, U. (2008). *Türkiye'nin Bilimsel Yayın Politikası: Atf Dizinlerine Dayalı Bibliyometrik Bir Yaklaşım*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- Aylan, F.K., Sarı Gök, H. ve Şalvarcı, S. (2020). "Turizm Alanyazınında Kuşaklara Yönelik Araştırmaların Bibliyometrik Analizi". *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 6 (72): 4594-4605.
- Bozkurt, Ö. Ç. ve Çetin, A. (2016). "Girişimcilik ve Kalkınma Dergisinin Bibliyometrik Analizi". *ÇÖMÜ Açık Akademik Arşiv*, 11 (2): 230-263.
http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/COMU/1668/ozlem_cetinkaya_makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bozok, D., Kılıç, S. N. ve Özdemir, S. S. (2017). "Turizm Literatüründe Kırsal Turizmin Bibliyometrik Analizi". *Journal of Human Sciences*, 14 (1): 187-202.
<http://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/makale/turizm-literaturunde-k-rsal-turizmin-bibliyometrik-analizi/48941>
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N ve MarcLim, W. (2021). "How to Conduct a Bibliometric Analysis: An Overview and Guidelines". *Journal of Business Research*.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Ergün, G. S. ve Kalıpçı, B. (2020). "Turizm ve Şikâyet: Bibliyometrik Bir Analiz". *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*. 17 (3): 444-463. <https://doi.org/10.24010/soid.707251>
- Eroğlu, O. (2015). "Türk Yönetim ve Organizasyon Yazınında Mobbing: Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildirileri ve Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(1): 269-286.
- Günel, Ö. D. (2010). "İşletmelerde Yıldırma Olgusu Ve Yıldırma Mağdurlarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 3, Yıl: 2010, Sayfa:37-65.
- Işık, C., Günlü Küçükaltan, E., Kaygalak, Çelebi, S., Çalkın, Ö., Enser, İ. ve Çelik, A. (2019). "Turizm ve Girişimcilik Alanında Yapılmış Çalışmaların Bibliyometrik Analizi". *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 119-149.
- Leymann, H. (1996). "The Content and Development of Mobbing at Work". *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5 (2): 165-184.
- Olçay, A., Karaçıl , G. ve Sürme, M., (2018). "Helal Turizm Alanının Bibliyometrik Profili". *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15: 389-408.
<https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-detay&Alan=&Id=1kfJZ3cBu-adCBSEKPSU>
- Ukşul, E. (2016). *Türkiye'de Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yapılmış Bilimsel Yayınların Sosyal Ağ Analizi İle Değerlendirilmesi: Bir Bibliyometrik Çalışma*, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
<http://acikerisim.akdeniz.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/123456789/2927/T04087.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tınaz, P. (2006). "İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)". *Çalışma ve Toplum*, 2006/4: 13-28.
<https://www.calismatoplum.org/Content/pdf/calisma-toplum-1190-fbd54f90.pdf>
- Türk Dil Kurumu (2022). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 27.03.2022).
- Yavuz, E. ve Gürdoğan, A. (2013). "Örgütlerde Psikolojik Şiddet Hizmet İşletmeleri Üzerine Bir Alan Araştırması". *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 1 (4): 3-11.

Yaşar, M. (2018). “Nitel Araştırmalarda Nitelik Sorunu”. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2): 55-73.

Yeksan, Ö. ve Akbaba, A. (2019). “Sürdürülebilir Turizm Makalelerinin Bibliyometrik Analizi”. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (2): 220-231.

<https://doi.org/10.32572/guntad.502563>

Zencir, E. ve Kozak, N. (2012). Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergilerinde Yayımlanan Turizm Makalelerinin Bibliyometrik Profili (2000-2010), VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, Antalya, 673-682.

http1:

https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=mobbing+at+work&oq=mobbing (Erişim Tarihi: 28.03.2022).

http2:

https://scholar.google.com/scholar?lr=&q=i%C5%9Fletmelerde+mobbing&hl=tr&as_sdt=0,5 (Erişim Tarihi: 28.03.2022).

http3: <https://m.bianet.org/bianet/emek/88229-turkiyede-mobbing-davalari> (Erişim Tarihi: 25.05.2022).

http4: <https://www.mobbing.org.tr/turkiyede-ilk-mobbing-davasini-kazanan-kisi-tulin-yildirim-2/#:~:text=Davas%C4%B1n%C4%B1%20Kazanan%20Ki%C5%9Fi%E2%80%A6,T%C3%BClin%20YILDIRIM,bin%20TL%20tazminat%20talep%20etmi%C5%9F> (Erişim Tarihi: 25.05.2022).